

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 2
woensdag 19 juni
9.00 - 11.00 uur

maatschappijkunde CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 41 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 64 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Politiek en beleid

tekst 1

Eigen verantwoordelijkheid in werken en leren

Als ... geloven wij in eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners. Dat vinden we belangrijk in alle aspecten van het leven, maar vooral bij werken en leren. Iedereen moet aan het werk. Waar dat niet vanzelf gaat verwachten we voldoende eigen inzet voor omscholing en re-integratie.

bron: de website van een politieke partij

Lees tekst 1.

- 1p 1 Wat moet op de puntjes in tekst 1 worden ingevuld?
- A christendemocraten
 - B liberalen
 - C nationalisten
 - D sociaaldemocraten

tekst 2

Wijziging in abortuswetgeving: vijf dagen bedenktijd vervalt

De eerste grote wijziging van de abortuswetgeving in veertig jaar is een feit. De Eerste Kamer stemt in met het schrappen van de verplichte vijf dagen bedenktijd¹). Die bedenktijd was destijds het compromis tussen VVD en CDA waarmee abortus werd gelegaliseerd.

57 senatoren stemden voor, 17 tegen. Het gaat om een wetsvoorstel dat werd ingediend door oud-D66-Kamerlid Pia Dijkstra.

noot 1 De verplichte vijf dagen bedenktijd is een periode van vijf dagen die zwangere vrouwen na een gesprek met een arts verplicht moeten wachten, totdat ze een abortus mogen laten uitvoeren.

bron: volkskrant.nl van 21 juni 2022

Lees tekst 2.

- 2p **2** Hieronder staan vier uitspraken naar aanleiding van tekst 2.
- 1 76 senatoren waren tijdens de stemming afwezig of onthielden zich van stemming.
 - 2 De Eerste Kamer heeft haar uitvoerende macht uitgeoefend.
 - 3 De Tweede Kamer moet nog stemmen over het wetsvoorstel.
 - 4 Kamerlid Pia Dijkstra zat tijdens het indienen van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer.
- Geef per uitspraak aan of die juist of onjuist is.
Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan met juist of onjuist.
- 1 = ...
2 = ...
3 = ...
4 = ...

Zie tekst 2.

- 1p **3** Waarom is de aanpassing van de abortuswet progressief?
- A omdat de overheid een actieve rol speelt in de aanpassing
 - B omdat de traditionele norm dat abortus legaal is, blijft bestaan
 - C omdat door de aanpassing wordt opgekomen voor de zwakkeren in de samenleving
 - D omdat zwangere vrouwen meer persoonlijke vrijheid krijgen

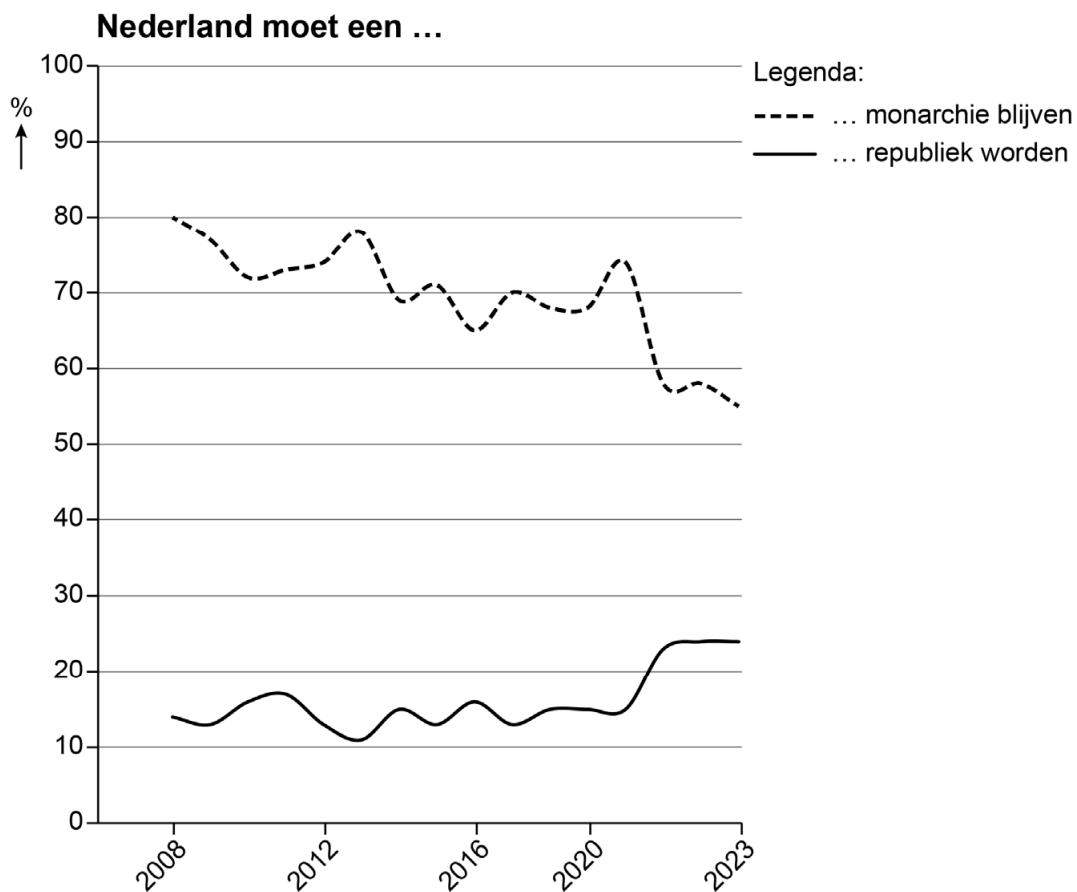
Zie tekst 2.

- 1p **4** Hieronder staan zes politieke partijen.
- 1 ChristenUnie
 - 2 GroenLinks
 - 3 Partij voor de Dieren
 - 4 PvdA
 - 5 SGP
 - 6 Volt
- Welke **twee** politieke partijen zullen **tegen** het wetsvoorstel gestemd hebben? Kies **twee** nummers uit bovenstaand rijtje.

Zie tekst 2.

- 1p **5** Het proces van politieke besluitvorming verloopt in een aantal fasen. Welke fase is net afgerond in tekst 2?
- A fase 1: agendavorming
 - B fase 2: beleidsvoorbereiding
 - C fase 3: beleidsbepaling
 - D fase 4: beleidsuitvoering

afbeelding 1

bron: Stichting Cito - Ipsos, 2023

Bekijk afbeelding 1.

1p 6

Vergelijk het jaar 2023 met het jaar 2008.

Waaraan geven in 2023 meer Nederlanders de voorkeur, in vergelijking met 2008?

aan

- A een gekozen president
- B een meerderheidsstelsel
- C een stelsel van evenredige vertegenwoordiging
- D koningschap

tekst 3

Mogelijk tientallen doden in Kazachse stad Almaty

Militairen hebben opnieuw het vuur geopend op demonstranten in het centrum van Almaty, de grootste stad van Kazachstan, meldt het Russische persbureau TASS.

Het leger riep met luidsprekers op dat het centrale plein moest worden verlaten en waarschuwde dat er geschoten zou worden. Volgens ooggetuigen zijn er nieuwe gewonden en doden gevallen.

Wat er zich precies in het land afspeelt, is moeilijk vast te stellen. Het internet is lang uitgeschakeld geweest. De site van het staatspersbureau Kazinform is weer bereikbaar.

bron: nos.nl van 6 januari 2022

Lees tekst 3.

- 2p 7 Een dictatuur heeft een aantal kenmerken.
→ Noem een kenmerk van een dictatuur dat te herkennen is in tekst 3.
→ Noem ook een **ander** kenmerk van een dictatuur.
Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.
Een kenmerk van een dictatuur uit de tekst: ...
Een ander kenmerk van een dictatuur: ...

tekst 4

Klacht indienen bij ...

Als er sprake is van een probleem tussen u en de overheid en u vindt dat u onbehoorlijk behandeld bent door een overheidsinstantie, heeft u het recht ... te vragen om een onderzoek in te stellen naar het gedrag van de betreffende overheidsinstantie.

bron: brabant.nl van mei 2023

Lees tekst 4.

- 1p 8 Op de puntjes in tekst 4 moet een officiële onafhankelijke organisatie worden ingevuld die burgers helpt als zij problemen hebben met de overheid.
Wat moet er op de puntjes in tekst 4 worden ingevuld?
A de Nationale ombudsman
B de Provinciale Staten
C de Tweede Kamer
D het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

tekst 5

Partijen willen stevig optreden tegen misstanden

Partijen in de Tweede Kamer roepen landbouwminister Piet Adema op te voorkomen dat er nieuwe misstanden plaatsvinden in slachterijen en bij veetransporten. Tijdens het vragenuurtje moest de minister reageren op de uitzending hierover van EenVandaag.

In die uitzending van EenVandaag van vorige week kwam naar voren dat dierenartsen en inspecteurs van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) actief worden tegengewerkt als ze misstanden proberen aan te pakken. Ondanks eerdere beloftes van voorgangers van Adema komt dit nog steeds voor.

bron: nieuweoogst.nl van 11 april 2023

Lees tekst 5.

- 2p 9 EenVandaag is een televisieprogramma dat zich bezighoudt met achtergronden van het nieuws. Media zoals EenVandaag hebben een aantal functies die van belang zijn voor een democratie. Een zo'n functie is de informatiefunctie.
- Noem een **andere** functie voor de democratie die EenVandaag volgens tekst 5 heeft vervuld.
 - Leg vervolgens uit hoe uit de tekst blijkt dat EenVandaag deze functie heeft vervuld.
- Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.*
De functie die EenVandaag heeft vervuld, is de ... ,
want uit tekst 5 blijkt

tekst 6

Wetsvoorstel vaste huurcontracten

De Kamerleden Nijboer (PvdA) en Grinwis (ChristenUnie) willen tijdelijke huurcontracten voor zelfstandige woonruimte afschaffen. In hun wetsvoorstel zijn zulke contracten alleen in specifieke gevallen nog toegestaan.

De uitbreiding van de mogelijkheden voor tijdelijke huurcontracten in 2016 heeft niet de bedoelde effecten gehad volgens Nijboer. Zo is het aanbod van huurwoningen niet gegroeid en leven huurders met tijdelijke contracten in grote onzekerheid. Daarnaast krijgen nieuwe huurders vaak een forse huurverhoging. "Bestaanszekerheid bieden is een opdracht van sociaaldemocraten", zegt Kamerlid Bushoff (PvdA), "en een dak boven je hoofd is een belangrijk aspect daarvan".

bron: tweedekamer.nl van 11 april 2023

Lees tekst 6.

- 1p 10 Van welk recht maken de Kamerleden Nijboer en Grinwis gebruik?
- A budgetrecht
 - B recht om moties in te dienen
 - C recht van amendement
 - D recht van initiatief

Zie tekst 6.

- 2p 11 Leg uit dat het wetsvoorstel uit tekst 6 past bij een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming.
- Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.*
- Het wetsvoorstel past bij het volgende uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming: ... (vul uitgangspunt in)
- Het wetsvoorstel past hierbij, want ...

tekst 7

Grondwetswijziging

Bij een grondwetswijziging geldt een extra zware procedure. Het parlement moet er twee keer een beslissing over nemen, in zowel de Tweede als de Eerste Kamer. In de tweede ronde, moet bovendien een tweederde-meerderheid instemmen met de wijziging.

bron: tweedekamer.nl van 30 maart 2022

Lees tekst 7.

- 1p 12 Hoeveel Tweede Kamerleden moeten in de tweede ronde minimaal met een grondwetswijziging instemmen om de wijziging door te laten gaan?
- A 51
 - B 67
 - C 76
 - D 100

tekst 8

God zette Adam in het paradijs met de opdracht om deze mooie hof te bouwen en te bewaren (Genesis 2). Duizenden jaren later geldt deze opdracht nog steeds. Iedereen moet duurzaam en verantwoord omgaan met schaarse grondstoffen, energie, gezonde lucht, schoon water en vruchtbare bodem. SGP-jongeren vindt het belangrijk dat het bedrijfsleven, de overheid en de burgers samen optrekken om dit ideaal te verwezenlijken.

bron: sgpj.nl

Lees tekst 8.

- 1p 13 Welk uitgangspunt van de christendemocratische stroming is te herkennen in de opdracht in tekst 8?
- A eigen verantwoordelijkheid
 - B naastenliefde
 - C rentmeesterschap

tekst 9

NCV¹⁾ pleit voor meer vergoeding dieetkosten

Maar liefst 21.000 mensen ondertekenden de in december gestarte petitie van de NCV voor een vergoeding van de kosten van het glutenvrij dieet. Het is de NCV al jaren een doorn in het oog dat mensen met coeliakie voor een groot deel de extra kosten voor hun ziekte moeten opbrengen. Het is onrechtvaardig en niet uit te leggen, vindt de NCV, dat mensen die levenslang noodzakelijkerwijs een strikt dieet moeten volgen zoveel extra moeten betalen. “Met de ruim 20.000 handtekeningen gaan we bij het verantwoordelijke ministerie pleiten voor een rechtvaardige vergoeding”, aldus NCV-directeur Floris van Overveld.

noot 1 De NCV is een belangengroep voor mensen met coeliakie, een medische aandoening waardoor men ziek wordt van het eten van gluten.

bron: Glutenvrij Magazine van maart 2023

Lees tekst 9.

2p 14 De NCV is een belangengroep. Een kenmerk van belangengroepen is dat ze bepaalde belangen nastreven.

→ Noem een **ander** kenmerk van belangengroepen en geef aan dat uit tekst 9 blijkt dat de NCV daaraan voldoet.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Ander kenmerk: ...

De NCV voldoet daaraan, want uit tekst 9 blijkt ...

tekst 10

Akkoord EU-ministers over wet tegen wereldwijde ontbossing

De EU-klimaatministers hebben in Luxemburg een akkoord bereikt over een eerste Europese bossenwet. Doel van de wet is het minimaliseren van ontbossing in de wereld en van de verschraling¹⁾ van bosgebieden

noot 1 verschraling = verdroging, achteruitgang

bron: europa-nu.nl van 28 juni 2022

Lees tekst 10.

- 2p 15 Hieronder staan drie Europese instellingen:
- 1 de Europese Commissie
 - 2 de Raad van de Europese Unie
 - 3 het Europees Parlement
- Welke instelling van de Europese Unie heeft een akkoord bereikt over een eerste Europese bossenwet?
- Welke instelling is verantwoordelijk geweest voor het opstellen van het wetsvoorstel uit tekst 10?
- Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.*
akkoord bereikt over de bossenwet: ... (vul nummer in)
wetsvoorstel opgesteld: ... (vul nummer in)
- 2p 16 Hieronder staan vier uitspraken over de gemeente.
- 1 De burgemeester is de voorzitter van de gemeenteraad.
 - 2 De gemeente geeft paspoorten uit aan de inwoners.
 - 3 De gemeente kan de inwoners verplichten belasting te betalen.
 - 4 Het college van B en W moet de gemeenteraad controleren.
- Geef per uitspraak aan of deze juist of onjuist is.
- Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.*
- 1 = ...
2 = ...
3 = ...
4 = ...
- 1p 17 In een gemeenteraad zitten coalitiepartijen.
Wat zijn coalitiepartijen in een gemeenteraad?
- A partijen die ook in de Tweede Kamer zitten
 - B partijen die in de Gedeputeerde Staten zitten
 - C partijen die samen in het college van B en W zitten
 - D partijen die tot dezelfde politieke stroming behoren

tekst 11

Aangiften blijven steeds langer liggen

De aangiften van slachtoffers van misdrijven en kleinere overtredingen blijven steeds langer op de plank liggen.

Bij misdrijven duurt het in de eerste plaats te lang voordat er een beslissing wordt genomen over wat er met de zaak wordt gedaan. En als er een verdachte is, duurt het lang voordat deze voor een rechter wordt gebracht.

bron: ad.nl van 4 juni 2022

Lees tekst 11.

- 1p 18 In welk soort onderzoek of statistieken worden de delicten uit tekst 11 in ieder geval opgenomen?
- A in daderonderzoeken
 - B in het onderzoek van de Veiligheidsmonitor
 - C in politiestatistieken
 - D in slachtofferonderzoek

Zie tekst 11.

- 1p 19 Als het lang duurt voordat besloten wordt of een verdachte voor een rechter wordt gebracht, is er een gevaar voor eigenrichting.
→ Geef aan wat gevaar voor eigenrichting inhoudt.

tekst 12

Gemeente Haarlemmermeer kampt met een recordaantal meldingen van jeugdoverlast

De cijfers liegen er niet om: Haarlemmermeer was afgelopen jaar, na Amsterdam, de regio met de meeste meldingen van jeugdoverlast in Noord-Holland.

Aan voorbeelden geen gebrek. Zo werden afgelopen weekend nog vier jongeren aangehouden voor het vernielen van een bus.

In de gemeente worden regelmatig ontmoetingsplekken voor jongeren vernield of bezaaid met lachgasballonnen achtergelaten.

Burgemeester Marianne Schuurmans sprak zich uit over de overlastgevende jeugd: "Wat mij betreft is er een grens overschreden. Drugs- en alcoholgebruik, gooien met eieren en fruit naar bussen, huizen en mensen, intimiderend gedrag naar andere, vaak oudere inwoners, of naar winkelpersoneel is gewoon crimineel gedrag."

bron: nhnieuws.nl van 10 maart 2022

Lees tekst 12.

- 2p 20 De jeugdoverlast in de gemeente Haarlemmermeer voldoet aan een aantal kenmerken van veelvoorkomende criminaliteit. Een kenmerk van veelvoorkomende criminaliteit is dat het gaat om massaal voorkomende strafbaar gestelde gedragingen.
- Noem een **ander** kenmerk van veelvoorkomende criminaliteit dat in tekst 12 te herkennen is.
 - Leg vervolgens uit dat de jeugdoverlast in de Haarlemmermeer aan dit kenmerk voldoet.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Kenmerk: ...

De jeugdoverlast in de Haarlemmermeer voldoet aan dit kenmerk, want ...

Zie tekst 12.

- 1p 21 De kans op het plegen van strafbare feiten neemt toe als er sprake is van één of meerdere risicofactoren. Eén zo'n risicofactor is groepsdruk.
- Noem een **andere** risicofactor voor het plegen van strafbare feiten, die te herkennen is in tekst 12.

tekst 13

Werkstraffen om hanengevechten in schuur

- 1 Boy de M. uit Zwammerdam en Joseph S. uit Bodegraven zijn veroordeeld tot werkstraffen van 80 en 40 uur voor het laten vechten van hanen in een schuur in Bodegraven.
- 2 Volgens de rechter is er sprake van dierenmishandeling.
- 3 Als de twee opnieuw de fout ingaan, moeten zij de cel in.
- 4 Bovendien mogen de mannen de komende twee jaar geen kippen of hanen houden.
- 5 Hanengevechten zijn illegaal in Nederland. Bij een hanengevecht nemen twee dieren het tegen elkaar op tot er eentje doodgaat of niet meer verder kan vechten. De hanen vechten met elkaar omdat ze hun territorium beschermen.
- 6 De hanen in Bodegraven werden volgens de politie vermoedelijk gefokt voor gevechten in Frankrijk. Daar is het in sommige gebieden legaal om hanengevechten te houden.

bron: omroepwest.nl van 6 juli 2022

Lees tekst 13.

2p 22 Tekst 13 is opgedeeld in zes tekstfragmenten.

Hieronder staan drie soorten straffen:

- a bijkomende straf
- b hoofdstraf
- c voorwaardelijke straf

→ Koppel de soorten straffen a, b en c aan het tekstfragment waarin zij te herkennen zijn.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

- a bijkomende straf = ... (vul één nummer tekstfragment in)
- b hoofdstraf = ... (vul één nummer tekstfragment in)
- c voorwaardelijke straf = ... (vul één nummer tekstfragment in)

Zie tekst 13.

2p 23 Criminaliteit is een relatief begrip. In tekst 13 staat hiervan een voorbeeld.

→ Geef een voorbeeld uit tekst 13 waaruit blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is.

→ Leg uit waarom uit dit voorbeeld blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Voorbeeld uit tekst 13: ...

Hieruit blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is, omdat ...

tekst 14

Rechter wordt kritischer op overheid

In september 2019 sloot de burgemeester van Harderwijk een drugspand waar een vader met zes van zijn zeven deels minderjarige kinderen woonde. De oudste zoon handelde in drugs en bij een andere zoon werd hennep in de auto gevonden. De burgemeester sloot de woning op grond van

De vader en de vier andere kinderen waren niet bij de drugshandel betrokken. Toch werden ook zij op straat gezet. De rechtbank stelde de burgemeester in het ongelijk, omdat door de arrestatie van de twee broers er een verminderde noodzaak was tot sluiting van de woning.

bron: nu.nl van 10 februari 2022

Lees tekst 14.

- 1p 24 Welke wet of welk wetboek is op de puntjes in tekst 14 weggelaten?
- A de Opiumwet
 - B de Wegenverkeerswet
 - C de Wet wapens en munitie
 - D het Wetboek van Strafrecht

Zie tekst 14.

- 2p 25 Nederland is een rechtsstaat. Een kenmerk van een rechtsstaat is dat er grondrechten zijn.
- Leg uit welk **ander** kenmerk van de rechtsstaat te herkennen is in tekst 14.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Het kenmerk dat te herkennen is: ... ,
want uit tekst 14 blijkt dat

tekst 15

Gevangenismedewerkers klagen

In gevangenissen is te weinig aandacht voor het voorbereiden van gedetineerden op hun terugkeer in de samenleving. Zo krijgen ze onvoldoende begeleiding tijdens hun proefverlof en worden ze niet altijd goed opgevangen als ze vrijkomen. Dat die gevangenen niet goed worden voorbereid op terugkeer, pakt niet alleen slecht uit voor henzelf. Het draagt volgens de gevangenismedewerkers ook niet bij aan een veiligere samenleving.

bron: nos.nl van 13 juni 2022

Lees tekst 15.

- 1p 26 Aan welk doel van straffen wordt volgens de gevangenismedewerkers te weinig aandacht besteed?
- A handhaving van de rechtsorde
 - B resocialisatie
 - C vergelding
 - D voorkomen van eigenrichting
- 1p 27 Wat is een onderdeel van een requisitoir?
- A de aanklacht
 - B de strafeis
 - C het pleidooi
 - D het vonnis

tekst 16

Kritiek op 'te slappe' aanpak geweld tegen hulpverleners door justitie

Ambulancemedewerkers die te maken krijgen met agressie en geweld hebben geen zin meer om nog aangifte te doen. Het Openbaar Ministerie Oost-Nederland springt veel te laks¹⁾ met hun zaken om waarin zij als hulpverlener slachtoffer zijn geworden. Geweldszaken worden niet eens voor de rechter gebracht.

Met die harde kritiek komt de regionale ambulancezorg van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid. Drie ambulancemedewerkers kregen bij twee ritten te maken met zeer heftige incidenten. Het Openbaar Ministerie (OM) deed de zaken zelf af, buiten de rechter om.

Het OM zegt begrip te hebben voor de teleurstelling. Behandeling door de rechtbank is uitgangspunt bij geweld tegen hulpverleners, stelt het OM.

noot 1 laks = makkelijk, onverschillig

bron: ad.nl van 27 december 2021

Lees tekst 16.

- 1p 28 Op welke taak van de officier van justitie is er kritiek in tekst 16?
- A het begeleiden en adviseren van slachtoffers
 - B het doen uitvoeren van de straffen
 - C het leiding geven aan het opsporingsonderzoek
 - D het vervolgen van strafbare feiten

Zie tekst 16.

- 1p 29 Slachtoffers van ernstige misdrijven hebben verschillende rechten.
- Aan welk recht dat slachtoffers hebben, kan niet worden voldaan als het OM de geweldszaken zelf afdoet?

- 2p 30 Er zijn verschillende theorieën over crimineel gedrag, zoals:
- a de aangeleerd gedragstheorie
 - b de anomietheorie
 - c de bindingstheorie
 - d de rationele-keuze-theorie

Hieronder staan vier situaties:

- 1 Een dief heeft vrienden die ook stelen.
 - 2 Een dief heeft weinig familie en vrienden en spijbelt erg veel.
 - 3 Een dief heeft weinig geld omdat hij geen goed betaalde baan kon vinden, maar wilde ook die dure merkschoenen hebben.
 - 4 Een dief zag dat er geen bewakingscamera's in de winkel hingen en dacht dat hij niet gepakt zou worden.
- Geef voor elke situatie aan met welke theorie over crimineel gedrag de situatie het best verklaard kan worden.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

- 1 = ... (vul de theorie in)
- 2 = ... (vul de theorie in)
- 3 = ... (vul de theorie in)
- 4 = ... (vul de theorie in)

tekst 17

Femke Halsema gaat de strijd aan met drillrappers

Femke Halsema, burgemeester van Amsterdam, is helemaal klaar met het geweld dat drillrappers veroorzaken. Regelmatig zijn er in Amsterdam steekpartijen die voortkomen uit ruzies tussen rappers die agressieve strijdmuziek maken. Ze wil daarom gaan experimenteren met online gebiedsverboden.

Een online gebiedsverbod houdt in dat 'iemand een bericht moet verwijderen of op bepaalde internetomgevingen (tijdelijk) geen toegang meer krijgt'. Het idee is dus dat risicovol online gedrag op tijd wordt gespot en aangepakt. Dit met als doel om fysiek geweld in de stad te voorkomen.

bron: soundflow.nl van 14 oktober 2022

Lees tekst 17.

- 2p 31 Leg uit dat uit tekst 17 blijkt dat een online gebiedsverbod zowel een repressieve maatregel als een preventieve maatregel is.
- Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.*
- Een online gebiedsverbod is een repressieve maatregel, want uit tekst 17 blijkt ...
- Een online gebiedsverbod is een preventieve maatregel, want uit tekst 17 blijkt ...

tekst 18

Stiekem condoom afdoen wordt opgenomen in zedenwet

Stealthing, het stiekem afdoen van een condoom tijdens de seks, wordt in de nieuwe zedenwet, net zoals in het buitenland, strafbaar gesteld. Het stiekem afdoen van een condoom tijdens de seks wordt in de nieuwe zedenwet opgenomen als een voorbeeld van misleiding die kan leiden tot vervolging voor verkrachting.

bron: de Volkskrant van 1 maart 2023

Lees tekst 18.

- 1p 32 Wie bepaalt of bepalen uiteindelijk dat stealthing strafbaar wordt gesteld in de wet?
- A de Hoge Raad
 - B de rechterlijke macht
 - C het OM en de minister
 - D het parlement
- 2p 33 Hieronder staan vier soorten rechtszaken en vijf soorten strafrechters.

soort rechtszaak

- a Een fraudezaak wordt in hoger beroep behandeld.
- b Een persoon is het niet eens met de verkeersboete die hij heeft gekregen.
- c Een persoon moet voorkomen vanwege winkeldiefstal.
- d Een zaak waarin wordt beoordeeld of het recht goed is toegepast.

soort strafrechter

- 1 kantonrechter
- 2 politierechter
- 3 rechter meervoudige kamer
- 4 rechter gerechtshof
- 5 rechter Hoge Raad

→ Geef bij elke rechtszaak aan welke strafrechter de rechtszaak behandelt. **Let op:** er blijft 1 soort strafrechter over.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

- a = ... (vul soort strafrechter in)
- b = ... (vul soort strafrechter in)
- c = ... (vul soort strafrechter in)
- d = ... (vul soort strafrechter in)

Analyse maatschappelijk vraagstuk: online gokken

Bij de beantwoording van de vragen 34 tot en met 41 maak je gebruik van de teksten 1 tot en met 3 van het bronnenboekje.

Lees tekst 1.

- 4p 34 Online gokken is een maatschappelijk vraagstuk. Een maatschappelijk vraagstuk heeft een aantal kenmerken. Een kenmerk is dat het vraagstuk de aandacht krijgt van de media. Dat er verschillende meningen over de oplossing van het probleem bestaan, is ook een kenmerk.

→ Noem **twee andere** kenmerken van een maatschappelijk vraagstuk die in tekst 1 naar voren komen en geef bij elk kenmerk aan dat uit tekst 1 blijkt dat dit kenmerk van toepassing is.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Kenmerk 1: ...

Dit blijkt uit tekst 1, want ...

Kenmerk 2: ...

Dit blijkt uit tekst 1, want ...

Zie regel 9 tot en met 23 van tekst 1.

- 2p 35 In tekst 1 worden verschillende betrokkenen bij het vraagstuk online gokken genoemd, zoals de jongeren die gokken.

→ Noem **twee andere** betrokkenen uit regel 9 tot en met 23 van tekst 1 die tegengestelde belangen kunnen hebben.

→ Geef bij deze betrokkenen ook de belangen die tegengesteld kunnen zijn, die blijken uit regel 9 tot en met 23 van tekst 1.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Betrokkene(n) 1: ...

Belang van deze betrokkene(n) dat uit tekst 1 blijkt: ...

Betrokkene(n) 2: ...

Mogelijk tegengesteld belang van deze betrokkene(n) dat uit tekst 1 blijkt:

...

Lees tekst 2.

- 2p 36 Een van de criteria voor objectieve berichtgeving is het scheiden van feiten en meningen.
→ Leg uit of er in tekst 2 wel of niet aan het criterium 'scheidende van feiten en meningen' is voldaan.
→ Geef nog een **ander** criterium voor objectieve berichtgeving.
Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.
In tekst 2 is ... (wel/niet) aan het criterium voldaan, want ...
Een ander criterium is ...

Zie tekst 2.

- 1p 37 In tekst 2 is te lezen dat Edwin Groothuis voorlichting geeft, onder andere aan vmbo-klassen.
→ Leg uit dat de voorlichting die Edwin Groothuis geeft een socialiserende werking kan hebben.

Lees tekst 3.

- 2p 38 Tekst 3 is verschenen op de website van de NOS. Media kunnen niet alle nieuwsberichten plaatsen of uitzenden. Ze moeten een keuze maken tussen heel veel verschillende berichten.
Hiervoor hebben de media een aantal criteria, bijvoorbeeld of een bericht past bij de identiteit en de doelgroep van het medium. Ook kunnen de eigen waarden of normen van de journalist een rol spelen.
→ Noem **twee andere** selectiecriteria die een rol gespeeld kunnen hebben bij de beslissing van de NOS-redactie om tekst 3 te plaatsen op de website van de NOS.
→ Geef bij beide selectiecriteria een verklaring waarom het criterium een rol gespeeld kan hebben bij het plaatsen van deze tekst.
Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.
Selectie criterium 1: ... want ...
Selectie criterium 2: ... want ...

Zie tekst 3.

- 2p 39 Uit tekst 3 blijkt dat het besluit dat er in reclames geen bekende Nederlanders meer mogen worden ingezet, onder andere gebaseerd is op een onderzoek uit 2015.

Er zijn verschillende theorieën over de beïnvloeding van mensen door de massamedia. Een daarvan is de framingtheorie. Framing gebeurt ook in reclames.

→ Leg uit hoe de beïnvloeding van mensen volgens de framingtheorie verloopt.

→ Leg vervolgens aan de hand van de framingtheorie **en** het onderzoek uit 2015 uit, dat gokreclames met bekende Nederlanders erin mensen kunnen beïnvloeden om te gaan gokken.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Volgens de framingtheorie kunnen de media ... waardoor de ontvangers ...

Uit het onderzoek uit 2015 blijkt

Gokreclames met bekende Nederlanders erin kunnen mensen beïnvloeden om te gaan gokken, want ... (gebruik in je uitleg de framingtheorie)

Zie tekst 3.

- 2p 40 Een maatschappelijk vraagstuk kun je vanuit vier verschillende invalshoeken bekijken.

→ Welke **twee** invalshoeken zijn te herkennen in regel 8 tot en met 15 van tekst 3?

Zie tekst 3.

- 2p 41 In tekst 3 staat dat de SP wil dat sponsoring van sportverenigingen door gokbedrijven ook verboden wordt. In de Tweede Kamer is hierover gestemd en vanaf 2025 is sponsoring van sportverenigingen door gokbedrijven inderdaad verboden. Voetbalspelers zullen dan bijvoorbeeld niet meer de naam van een gokbedrijf op hun shirt mogen dragen. Niet alle partijen in de Tweede Kamer waren voor een verbod. Een maatschappelijk vraagstuk kun je vanuit verschillende invalshoeken bekijken.

→ Ben jij voor of tegen een verbod op sponsoring van sportclubs door gokbedrijven? Geef een argument voor je mening vanuit de sociaaleconomische invalshoek.

→ Leg uit dat dit argument past bij de sociaaleconomische invalshoek.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

Ik ben ... (voor/tegen) een verbod, want ...

Dit argument past bij de sociaaleconomische invalshoek, want ...

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.